

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки і психології (дошкільної
та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської

Н. В. ФЕДОРОВА

ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІЧНА ПОЗИЦІЯ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ

Практикум з елементами тренінгу

Навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти спеціальності 016
«Спеціальна освіта (Логопедія)»

Рівне – 2019

УДК 376
Ф 85

*Затверджено Навчально-методичною радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 19.09.2019 року)*

Укладач:

*старший викладач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та
корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської РДГУ
Федорова Наталія Володимирівна*

Рецензенти:

Дичківська Ілона Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Газіна Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Ф 85 Гуманістична педагогічна позиція майбутніх логопедів. Практикум з елементами тренінгу: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта (Логопедія)» / Укл. Н. В. Федорова. – Рівне: Волин. обереги, 2019. – 68 с.

У навчально-методичний посібник увійшли базова теоретична інформація з проблеми формування гуманістичної педагогічної позиції, методики діагностики сформованості гуманістичної педагогічної позиції, а також завдання для розвитку гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів.

Навчально-методичний посібник призначений для здобувачів вищої освіти спеціальності «Спеціальна освіта. Логопедія».

УДК 376

© Н. В. Федорова, 2019
© РДГУ, 2019

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Базова інформація	6
Завдання для діагностики сформованості гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів	11
Завдання для розвитку гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів.....	26
Рекомендована література.....	35

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Динамічні соціокультурні зміни в сучасному суспільстві та інноваційні явища, що спостерігаються у зв'язку з цим у вітчизняній освіті, потребують нового погляду на професійну діяльність логопеда і на вимоги до його особистісних якостей. На перший план виступає внутрішній зміст особистості логопеда як носія ціннісних орієнтацій, а також ті його прояви, що пов'язані з реалізацією ціннісно-смыслових аспектів професійного буття фахівця. У цьому контексті актуалізується необхідність формування у сучасного логопеда гуманістичної педагогічної позиції, що створює умови для його повноцінного професійного самовизначення і творчої самореалізації. Саме поняття «позиція» у трактуванні ряду дослідників (К. Абульханова-Славська, Г. Аксьонова, М. Алексеев, М. Боритко, В. Слободчиков і ін.) постає як спосіб реалізації базових, екзистенційних цінностей особистості і в загальному розумінні є інтегративною характеристикою всього способу життя людини. Якісне розкриття змісту і рівня становлення професійної позиції логопеда прямою мірою залежить від того, наскільки він усвідомлює суспільну важливість своєї педагогічної праці, чи велике значення педагогічна професія займає у його власному житті, яке місце відводить логопед своїй професії серед інших сфер свого життя, таких як сім'я, дозвілля, здоров'я, особисте життя та ін.

Професійна педагогічна позиція унікальна і єдина у своєму роді. Вона одночасно є і педагогічно-особистісною (виявляється у зустрічі дорослого та дитини), і педагогічно-професійною (виявляється при створенні умов досягнення професійних, педагогічних цілей). Педагог

(і, зокрема, логопед) ніде і ніколи не зустрічається з дитиною як «об'єктом»: в особистісній позиції він завжди зустрічається з іншою людиною, а у професійній – з умовами її розвитку.

Сучасні дослідники виокремлюють у якості компонентів гуманістичної позиції ставлення майбутнього педагога до дитини як суб'єкта життя, здатного до культурного саморозвитку; ставлення до педагога як посередника між дитиною і культурою, здатного підтримати в її індивідуальному самовизначенні у світі культурних цінностей; ставлення до освіти як культурного процесу, рушійними силами якого є особистісні смисли, діалог і співпраця його учасників у досягненні цілей їхнього культурного саморозвитку; ставлення до закладу освіти як цілісного культурно-освітнього простору.

Гуманістична позиція формується внаслідок рефлексії педагогом цілей, цінностей, мотивів, способів, умов, результатів, а головне – аналізу своїх ціннісних орієнтацій на дитину як мету своєї професійної діяльності. Як зазначають фахівці, формування у майбутнього педагога орієнтації на цінність освіти відбувається за умов засвоєння ним знань про цілі й цінності гуманістичної педагогіки, становлення гуманістичних поглядів. Орієнтація на дитину – визначальна характеристика гуманістичної позиції майбутнього фахівця, яка визначає його ставлення до світу, людей, самого себе.

Гуманістична педагогічна позиція є системою позитивних й конструктивних ставлень майбутнього логопеда до себе, професійної діяльності та дітей, яка засвідчується його здатністю орієнтуватися на кожну дитину як найвищу цінність, сприяти реалізації нею свого природного потенціалу, задовольняти власне та її право на самовизначення, самоорганізацію, самовираження, саморозвиток.

Метою практикуму є формування гуманістичної педагогічної позиції як важливої особистісної характеристики майбутнього логопеда; актуалізація знань студентів про професійну компетентність логопеда, вимоги до професії логопеда, гуманістичне спрямування підготовки логопеда як вимогу сучасної освіти та його гуманістичну педагогічну позицію, яку він реалізує у власній педагогічній діяльності; ознайомлення майбутніх логопедів із різноманітними методами діагностики рівнів сформованості власної гуманістичної професійної позиції, а також – способами її розвитку.

Завдання практикуму: актуалізувати знання студентів про особливості професії логопеда; про професійну компетентність логопеда, професіограму логопеда, довести необхідність розвивати власну гуманістичну професійну позицію відповідно до освітніх вимог, які постійно змінюються; формувати бажання майбутніх логопедів сприймати власний професійний розвиток, педагогічну позицію і суб'єктів професійно-педагогічної діяльності як особистісну цінність; надати студентам знання про різноманітні методи діагностики рівнів сформованості власної гуманістичної професійної позиції, а також – способи її розвитку, сформувати вміння студентів застосовувати означені методи та засоби.

Програма практикуму передбачає розвиток відчуття приналежності до групи, формування атмосфери довіри, зменшення емоційного дискомфорту; ознайомлення з явищем гуманізму, гуманного (негуманного) ставлення до дитини, виявлення індивідуальних причин негуманної поведінки. Тренінги включають діагностику гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів, рефлексію, а також вправи і завдання для розвитку гуманістичної педагогічної позиції.

БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

Гуманістична спрямованість підготовки майбутніх логопедів як головна вимога сучасної української освіти

Гуманізм у ставленні до людей з особливостями розвитку визначає рівень свідомості нації та ступінь розвитку суспільства. Історичний огляд розвитку гуманістичної педагогіки та аналіз стану сучасної освіти переконливо доводять, що ідея гуманізму, покладена в основу найвідоміших прогресивних педагогічних учень, набуває найбільшої актуальності у вирішальні періоди суспільного розвитку, коли чітко простежується потреба певного суспільства в духовному єднанні людей. Саме тому сьогодні відбувається орієнтація українського суспільства на демократичні принципи, гуманізацію освітнього процесу, впровадження інклюзивного освітнього середовища.

Ідеї гуманізму, людинолюбства формувалися в історії та суспільній свідомості протягом багатьох століть, були предметом вивчення представників багатьох шкіл і течій упродовж всієї історії людства.

Сучасний **гуманізм** як філософська світоглядна система репрезентує уявлення про людину не лише як вищу цінність і мету соціального розвитку, а й як суб'єкт всебічної відповідальності за наслідки своєї діяльності, свого буття. Коли нині людина виявляє реальну можливість самостійного вибору способів поведінки, напрямів світогляду, зростає роль гуманізму як ціннісного підґрунтя всіх соціальних процесів, у тому числі освітніх. Відтак, у сучасних умовах гуманізм набуває значення методологічних засад освіти й виховання, стає духовною основою формування особистості.

Ретроспективний аналіз еволюції ставлення держави і суспільства до людей з особливостями у розвитку від античних часів до наших днів дозволив дослідникам виділити в ній певні періоди. Так, відомий дослідник у галузі історії спеціальної освіти Микола Малофеев виділяє 5 періодів еволюції ставлення суспільства до інвалідів. Періодизація охоплює часовий відрізок у два з половиною тисячоліття – шлях суспільства від ненависті і агресії до терпимості, партнерства, інтеграції та інклюзії людей з особливостями у розвитку.

Українські дослідники в галузі історії спеціальної освіти Віталій Бондар і Владлена Золотоверх також виокремлюють 5 періодів еволюції ставлення держави і суспільства до людей з особливостями у розвитку в Україні, але ці періоди мають інші хронологічні межі та специфічні особливості, пов'язані з особливостями розвитку українського суспільства. Схематично співставлення цих періодів в Європі та в Україні представлено в таблиці 1.1.

Нові концептуальні засади суспільного облаштування, визнання різноманітності та рівноправності людської спільноти, поступ світової педагогічної науки у напрямі гуманізації та освітньої демократизації зумовили гуманізацію ставлення сучасного українського суспільства до людей з особливостями розвитку, яка виявилася спочатку в державній політиці інклюзії в освіті та усіх інших сферах соціального життя, внесла суттєві зміни в професійну діяльність педагогів загалом і педагогів у сфері спеціальної освіти, логопедів, зокрема. Цілком закономірно, що у зв'язку з цим державою висуваються якісно нові вимоги до фахівців системи спеціальної освіти.

Таблиця 1.1

**Еволюція ставлення держави і суспільства до людей
з особливостями у розвитку**

Еволюція ставлення держави і суспільства до людей з особливостями у розвитку	
В Європі	В Україні
<u>Перший період:</u> від агресії та нетерпимості до усвідомлення необхідності піклування про інвалідів	
(VIII ст. до н.е. до XII ст. н.е.) Закони Лікурга як відображення агресивного неприйняття дитини-інваліда античним світом. Нові ідеали Християнства в епоху Середньовіччя; виникнення перших світських притулків для немічних.	(X – поч. XVIII ст.) Слов'яни-язичники не виявляли агресії по відношенню до людей з відхиленнями у розвитку, ставилися до них співчутливо. Хрещення Русі – виникнення перших монастирських притулків.
<u>Другий період:</u> Від усвідомлення необхідності піклування про інвалідів до усвідомлення можливості навчання глухих і сліпих дітей; від притулків до перших спеціальних навчальних закладів	
(XII – XVIII ст.) Ідеї гуманізму і антропоцентризму епохи Відродження. Реформація – протестантизм – більш гуманне ставлення. Просвітництво – віра в можливість навчання інвалідів. Французька революція – рівні права.	(XVIII ст.) На території України виникають перші організовані спроби навчання та виховання особливих дітей та підлітків у будинках виховання, цьому в значній мірі сприяє розвиток медичних знань та філософської думки.
<u>Третій період:</u> від усвідомлення можливості навчання дітей з сенсорними порушеннями до визнання права аномальних дітей на освіту. Становлення системи спеціальної освіти	
(кінець XVIII – початок XX ст.) Відкриття перших навчальних	(кінець XIX – початок XX ст.) Відкриття перших шкіл для

<p>закладів для глухих і для сліпих. Прийняття закону про обов'язкову початкову освіту і поширення його дії на дітей з вадами розвитку. Створення системи спеціальної освіти.</p>	<p>глухонімих і сліпих. Після революції 1917 р. система спеціальної освіти вперше стає частиною державної освітньої системи. Створення мережі спеціальних навчальних закладів.</p>
<p><u>Четвертий період:</u> Від усвідомлення необхідності спеціальної освіти для окремих категорій дітей з відхиленнями у розвитку до розуміння необхідності спеціальної освіти для всіх, що потребують її. Розвиток і диференціація системи спеціальної освіти</p>	
<p>(поч. XX ст.–70-ті рр. XX ст.) вдосконалення та диференціація спеціальної освіти: нові типи спеціальних шкіл, поява дошкільних та післяшкільних освітніх установ, збільшення видів навчальних закладів. Нові цінності після Другої світової війни – Декларація ООН «Про права інвалідів».</p>	<p>(початок XX ст. – 70 рр.) 30-ті рр. – розквіт дефектології, наступні репресії педології. Цензовий характер освіти. Повоєнний час – зростання мережі спеціальних установ, диференціація видів шкіл, типів навчання.</p>
<p><u>П'ятий період:</u> від рівних прав до рівних можливостей; від сегрегації до інтеграції та інклюзії</p>	
<p>(від 70-х рр. XX ст. до сьогодні) Виникає «концепція нормалізації» людей з особливими можливостями – інтеграція в суспільство (пристосовуємо учня до вимог школи) Інклюзія (пристосування шкіл та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх учнів).</p>	<p>(кінець XX ст. – сучасність) Основний напрямок розвитку корекційної освіти в Україні це, з одного боку, збереження позитивного досвіду корекційного навчання, теоретико-методологічних придбань попередніх періодів, а з іншої, розробка, апробація й впровадження сучасних моделей освітніх установ, інноваційних технологій спеціальної освіти.</p>

В умовах зміни парадигмальних проєкцій зростає роль майбутнього логопеда як прикладу соціально-педагогічно доцільних способів взаємодії з оточуючими та безпосереднього організатора гуманістичного середовища в інклюзивному освітньому просторі, в якому він взаємодіє з дитиною з особливими потребами, дитячим колективом, батьками дітей. У процесі демократизації українського суспільства неабиякого поширення набувають ідеї гуманізації освіти й пріоритетів особистості.

Гуманістична спрямованість особистості педагога означає ставлення до дитини як до найвищої цінності, визнання її права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв своїх здібностей. Вільно реалізувати свої творчі можливості задля себе і оточення людина може лише за наявності віри у саму себе. Остання зміцнюється тоді, коли сприймаються і оцінюються не тільки її позитивні якості, а вся особистість у цілому, тобто коли її люблять, поважають її гідність.

В Україні проблемою підготовки майбутніх фахівців в галузі спеціальної педагогіки опікуються провідні вчені в галузі спеціальної педагогіки (В. Бондар, В. Засенко, І. Колесник, А. Колупаєва, С. Миронова, О. Мартинчук, Н. Пахомова, Л. Руденко, В. Синьов, Є. Синьова, О. Таранченко, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.).

Зміст **професійної компетентності майбутнього логопеда** вони визначають як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, необхідних для ефектively діяльності в якості виконавця (на рівні освітнього ступеня бакалавра) і організатора (на рівні освітнього ступеня магістра) програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських

якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність логопеда успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному освітньому ступені

Професіограма логопеда

До професії логопеда висуваються певні вимоги (*професіограма логопеда*): він повинен бути глибоко компетентним й мати наступні якості: гуманістична переконаність, громадянська й моральна зрілість; пізнавальна й педагогічна спрямованість; захопленість професією, любов до дітей; вимогливість до себе й навколишнім, справедливість, витримка й самокритичність; педагогічна творча уява й спостережливість; щирість, скромність, відповідальність, твердість і послідовність у словах і діях. Логопед повинен мати систему загальнотеоретичних і спеціальних професійних знань, сукупність і широта яких формує в нього уявлення про типологію й структуру аномального розвитку, про способи попередження й подолання мовленнєвої недостатності, про методи психолого-педагогічного впливу.

Професіограма логопеда представлена в дослідженні Ю. Пінчук, де провідними якостями особистості логопеда визначені: *особистісно-етичні*, що передбачають наявність почуття обов'язку і громадянської відповідальності, гуманізм, щиросердя, толерантність, уважність, доброзичливість, свідоме ставлення до праці і дисциплінованість, вимогливість, принциповість, скромність, товариськість, об'єктивність, самокритичність, високу моральну культуру, оптимізм, артистизм, загальну ерудованість, терплячість і наполегливість; *індивідуально-психологічні* – широта і глибина пізнавальних інтересів, гнучкість, ясність і критичність розуму, висока пізнавальна активність,

потреба в самоактуалізації, позитивна Я-концепція, винахідливість, емоційна чуйність та стійкість, розвинутий мовленнєвий слух; довгочасна пам'ять, гнучкість, спостережливість, воля, великий обсяг і розподіл уваги, культура темпераменту, об'єктивна самооцінка; *педагогічні* – високий рівень професійно-педагогічної підготовки, інтерес до професійної діяльності, любов до праці і до дітей, емпатія, бажання допомогти людям з вадами мовлення їх позбутися, дотримання правил деонтології, педагогічний такт, педагогічне мислення, педагогічна інтуїція, професійно-педагогічна працездатність, прагнення до науково-педагогічної творчості, висока культура мовлення (фонетична чіткість, емоційність, експресія, змістовність і виразність мовлення), почуття гумору.

Гуманістична педагогічна позиція майбутнього логопеда

В психології та педагогіці система ставлень, як відомо, характеризує позицію особистості у професійному житті. Фахівці оперують у дослідженнях вказаного напрямку декількома поняттями: «*професійна позиція*», «*педагогічна позиція*» та ін.

Дослідники трактують ***професійну позицію*** як професійну роль, яка виражає характер соціальних відносин особистості; прояв ставлень людини до навколишньої дійсності; зовнішній прояв поведінки людини.

Професійну позицію вчителя розглядають як:

- ознаку педагогічного професіоналізму;
- структурний складник професійної компетентності педагога;
- невід'ємну умову здійснення педагогічної діяльності й компонент педагогічної культури та професійно-педагогічної спрямованості;

- показник творчого підходу вчителя до педагогічної професії.

Педагогічна позиція фахівця характеризується єдністю ставлень педагога до різних сторін своєї професії, зокрема: ставленнями до себе і свого призначення у професійній діяльності, до вихованців і їхнього розвитку як особистісної цінності, до вибору методів і форм спілкування і взаємодії з вихованцями та колегами. Педагогічна позиція виражає внутрішню готовність фахівця до взаємодії з учнями різних вікових категорій і з різними особистісними рисами, до дій стосовно дітей і колег у професійних ситуаціях різної складності, до результатів власної педагогічної діяльності

Педагогічна позиція фахівця – інтегративна характеристика особистості як активного суб'єкта діяльності, що відображає систему ціннісних ставлень фахівця до професійно-педагогічної діяльності та до учасників педагогічного процесу.

Сучасні філософи кваліфікують гуманізм як духовно-культурологічне явище, орієнтоване на розвиток людського в людині, формування її людяності як базової якості особистості, пов'язують його з концепцією майбутнього розвитку цивілізації. Позиція професіонала залежить від культури суспільства, що гуманізація культури породжує гуманістичну орієнтацію розуму, позитивне мислення, стратегію духовного вдосконалення.

Гуманістична педагогічна позиція педагога базується на визнанні людини найвищою цінністю буття, на ставленні до неї як унікальної особи, творця соціального життя.

Формування в логопеда гуманістичної професійної установки дозволяє йому побачити в дитині не «носія мовленнєвого порушення», а особистість, яка розвивається і потребує професійної допомоги.

Гуманістична педагогічна позиція – особистісний феномен, який інтегрує в собі цінності та смисли педагогічної діяльності гуманістичної спрямованості. За змістом гуманістична педагогічна позиція – ціннісно-смислове, за структурою – інтегроване *ставлення* фахівця. Гуманістична педагогічна позиція засвідчує його ціннісне ставлення до себе, педагогічної діяльності, дитини як її учасника й виражається комплексом особистісно-професійних якостей. Гуманістична педагогічна позиція характеризується трьома взаємопов'язаними сторонами – світоглядною, морально-етичною та поведінковою.

Гуманістична педагогічна позиція є системою позитивних й конструктивних ставлень майбутнього логопеда до себе, професійної діяльності та дітей, яка засвідчується його здатністю орієнтуватися на кожную дитину як найвищу цінність, сприяти реалізації нею свого природного потенціалу, задовольняти власне та її право на самовизначення, самоорганізацію, самовираження, саморозвиток.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ СФОРМОВАНOSTI ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ

Бесіда «Педагогічна позиція»

1. *Що таке «педагогічна позиція»?*
2. *Гуманізм – це:*
 - толерантність, терпимість до інакшості
 - культура поведінки
 - визнання прав і свобод інших
 - добре, турботливе ставлення?
3. *Дайте визначення поняттю «гуманістична педагогічна позиція»*
4. *Світогляд - це:*
 - уявлення про правильні та неправильні вчинки
 - віра у краще життя
 - система поглядів на світ та себе
 - знання про довкілля
5. *Чим відрізняються між собою поняття «мораль» та «моральність»?*
6. *Що характеризує продуктивність людського життя?*
7. *Що засвідчує життєвий успіх?*

Бесіда «Мое життя»

1. *Роль світогляду у житті:*
 - визначальна;
 - досить важлива
 - не особливо важлива;
 - неважлива;
 - не можу відповісти.
2. *Життєвий успіх залежить від якості освіти:*
 - цілком
 - значною мірою

- лише певною мірою
- не залежить
- не можу відповісти

3. *Ви своїм життям:*

- цілком задоволена
- задоволена частково
- не задоволена

4. *Вибором своєї професії ви:*

- цілком задоволена
- радше задоволена, ніж незадоволена
- задоволена лише частково
- не задоволена

5. *Ви вважатимете себе хорошим професіоналом, якщо:*

- відчуватиму задоволення від своєї роботи
- бачитиму зміни на краще в дітях
- мене любитимуть діти
- мене поважатимуть колеги
- мене поважатимуть батьки учнів

6. *Вас спонукало до навчання в університеті бажання:*

- отримати диплом
- стати освіченою людиною
- оволодіти професією логопед
- реалізувати свої здібності
- домогтися певного соціального статусу
- мати з часом хорошу зарплату
- продовжити сімейну традицію
- не можу точно сказати

7. *Вам подобається навчатися тому, що :*

- займаєтеся улюбленою справою
- пізнаєте багато нового
- самовдосконалюєтеся як людина і майбутній

фахівець;

- усвідомлюєте суспільну значущість навчання

- цей процес відповідає вашим потребам та інтересам
- подобається спілкуватися з іншими студентами
- у вас хороші взаємини з викладачами
- з цього радіють ваші батьки
- маєте можливість презентувати свої можливості, отримати схвалення;

- інший варіант відповіді (вказати).

8. *Вам не подобається у навчанні те, що:*

- замало можливостей для поглибленої роботи над улюбленими предметами;
- недостатньо умов для прояву творчості, для самостійних виборів;
- переважають колективні форми роботи над індивідуальними;
- викладачі порівнюють досягнень різних студентів між собою;
- погані взаємини з окремими викладачами (студентами);
- надміру високий темп життя та навчання;
- забагато занять за розкладом;
- чимало домашніх завдань, не залишається часу на розваги;
- недостатній зв'язок з реальним сучасним життям;
- слабка матеріальна база;
- недостатній зв'язок змісту навчання з реальним життям.

Анкета «Моя професія»

1. Чи кожна людина може стати логопедом? Обґрунтуйте відповідь

2. Проранжуйте подані нижче властивості логопеда в залежності від їхньої пріоритетності:

- приємна зовнішність
- загальна культура
- правильна звуковимова
- грамотне й чітке мовлення
- моральні якості (відповідальність, чуйність,
- сила волі
- емоційна виразність та врівноваженість
- загальні й спеціальні знання
- методична грамотність
- комунікабельність
- зацікавлене ставлення до дітей, щирість
- уважність, спостережливість
- самостійність, креативність
- об'єктивність, самокритичність, вимогливість до себе

3. Що засвідчує гуманістичну педагогічну позицію логопеда?

4. Що спільного (відмінного) у діяльності логопеда та вихователя дошкільного закладу?

5. Ви обрали професію логопеда тому, що:

- вона вам подобається
- вважаєте її необхідною
- маєте попередній досвід відповідної роботи
- була можливість поступити саме на цей факультет
- так мені порадили авторитетні люди (батьки, знайомі, друзі)
- вийшло випадково
- інший варіант відповіді (назвіть його)

6. *Обрана професія відповідає вашим здібностям та інтересам:*

- повністю
- в основному
- лише певною мірою
- не відповідає

7. *По закінченні факультету ви:*

- працюватимете логопедом
- ймовірніше за все, працюватиму логопедом
- ймовірно, не працюватиму логопедом
- не працюватиму логопедом

8. *Чинники, що впливатимуть на ваше рішення працювати / не працювати логопедом:*

- престиж професії (високий, низький)
- заробітна платня (висока, задовільна, низька)
- наявність вільних місць у закладі
- психологічний клімат в установі
- інший варіант (назвіть його)

9. *Ви схильєтесь до роботи логопедом:*

- у державній установі
- у приватному закладі
- шляхом приватної індивідуальної роботи з дитиною.

10. *Вибір професії логопеда є вашим вибором на усе життя:*

- безсумнівно, так
- ймовірніше, так
- ймовірніше за все, ні
- ні
- важко відповісти

Методика В. Блюмкіна щодо визначення ціннісних пріоритетів особистості

В. Блюмкін усю сукупність моральних цінностей поділяє на сім основних типів:

1. Цінності, що характеризують активну життєву позицію особистості: активність, свідомість, оптимізм та ін.

2. Цінності, що характеризують позитивне чи негативне ставлення особистості до загального блага як вищої мети: солідарність, почуття товариства, обов'язку, відповідальності й ін.

3. Цінності, що характеризують позитивне чи негативне ставлення до особистості як до найвищої цінності (гуманістичні цінності). До цього типу належать: гуманність, доброта, делікатність, тактовність, доброзичливість, чуйність, почуття власної гідності, самоповага, простота, скромність, прямота, гордість, самолюбство й ін.

4. Цінності, що характеризують дотримання особистістю основних норм моралі. До них належать: колективізм, самовідданість, моральна активність, ініціативність, почуття нового, самостійність, безкорисливість, справедливість, альтруїзм і ін.

5. Цінності, що характеризують особливості морального регулювання поведінки особистості. Цю групу становлять: честолубство, сором'язливість, чесність, принциповість, правдивість, порядність, вірність, відданість і ін.

6. Професійно-моральні цінності. Цей тип цінностей характеризує ставлення особистості до праці, ступінь її трудової активності, ставлення до інших людей і до себе в процесі професійної діяльності. Сюди відносяться: працьовитість, дисциплінованість, старанність, сумлін-

ність, ретельність, обов'язковість, діловитість, практичність, ініціативність, підприємливість, організованість і ін.

7. Морально-прагматичні цінності: мудрість, розсудливість, обережність, ввічливість, вихованість, товариськість, терплячість і ін.

Отже, цінності поділяють на групи:

1. Цінності активної життєвої позиції.
2. Цінності, що сприяють реалізації загального блага.
3. Гуманістичні цінності.
4. Морально-регулятивні цінності.
5. Професійно-етичні цінності.
6. Цінності взаємодії.

Обробка результатів відбувається за допомогою шкали ранжування, представленої двома списками – моральних цінностей і антицінностей.

**Діагностика ціннісних ставлень
(Самооцінка системи ставлень)**

Використовується десятибальна шкала оцінок ступеня сформованості ставлень: 10-8 балів – професійний, 7-6 балів – базовий, 5-3 – задовільний, 2-1 – рівень початківця.

<i>Ставлення</i>	<i>Варіанти проявів</i>	<i>Самооцінка у балах</i>
<i>До себе як особистості</i>	Зовнішність Здоров'я Загальна культура Інтелектуальний розвиток Самовладання, наполегливість Самостійність Саморегуляція і самоконтроль Вимогливість Самокритичність Креативність Комунікабельність Толерантність Почуття власної гідності Лідерські якості	
<i>До себе як майбутнього логопеда</i>	Інтерес до професії Спеціальні знання Звукова культура мовлення Словниковий запас Граматично правильне мовлення Виразність та інтонування мовлення Бажання працювати логопедом Комунікативні уміння Перцептивні уміння Організаційні уміння Діагностичні та аналітичні уміння Відповідальність Працьовитість	

<i>До дітей</i>	Прихильність до учнів Довіра можливостям Справедливе ставлення Уважність до кожного Знання характеру, чеснот і вад Врахування темпераменту у визначенні часу виконання завдань Надання дітям права на самостійність, вибір, творчість Практична допомога Емоційна підтримка Об'єктивність оцінок	
-----------------	--	--

Опитувальник О. Реана

«Мотивація успіху та побоювання невдач»

Інструкція. Даючи відповідь на питання, необхідно обрати варіант „Так” або „Ні”. Якщо Вам важко відповісти, то врахуйте, що „Так” об’єднує цілковите „Так”, а також позицію – „Швидше так, ніж ні”. Це саме стосується й відповіді „Ні”: вона об’єднує „Ні” повну незгоду й позицію „Швидше ні, ніж так”. Відповідати на питання слід швидко, не замислюючись надовго. Відповідь, яка приходить першою, як правило, і є найбільш точною, що відповідає Вашій точці зору або позиції.

1. Включаючись у роботу, як правило, оптимістично сподіваюся на успіх.
2. У діяльності активний.
3. Схильний до прояву ініціативності.
4. Під час виконання відповідальних завдань намагаюся по можливості знайти причини відмови від них.
5. Часто обираю крайнощі: або занижено легкі завдання, або нереалістично високі за складністю.
6. Стикаючись із перешкодами, як правило, не відступаю, а шукаю способи їхнього подолання.
7. Коли чергуються успіхи й невдачі, схильний до переоцінки своїх успіхів.
8. Продуктивність діяльності в основному залежить від моєї цілеспрямованості, а не від зовнішнього контролю.
9. Під час виконання досить складних завдань в умовах обмеженого часу результативність діяльності погіршується.
10. Схильний виявляти наполегливість у досягненні мети.
11. Схильний планувати своє майбутнє на віддалену перспективу.
12. Якщо ризикую, то швидше зважено, аніж відчайдушно.

13. Не дуже наполегливий у досягненні мети, особливо якщо відсутній зовнішній контроль.
14. Вважаю за краще ставити перед собою помірні за складністю або дещо завищені, але досяжні цілі, ніж нереально високі.
15. У разі невдачі під час виконання якого-небудь завдання зацікавленість ним зазвичай знижується.
16. Коли чергуються успіхи й невдачі, схильний до переоцінки своїх невдач.
17. Вважаю за краще планувати своє майбутнє лише на найближчий час.
18. Під час виконання роботи в умовах обмеженого часу результативність діяльності покращується, навіть якщо завдання досить складне.
19. У разі невдачі під час виконання роботи від поставленої мети, як правило, не відмовляюся.
20. Якщо завдання обирав самостійно, то в разі невдачі зацікавленість ним ще більше зростає.

Ключ до опитувальника

Відповідь „Так”: 1,2,3,6, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 20.

Відповідь „Ні”: 4, 5, 7,9, 13, 15, 17.

Обробка результатів і критерії оцінки

За кожен збіг відповіді з ключем респондент отримує 1 бал. Підраховують загальну кількість набраних балів.

Якщо їхня сума становить від 1 до 7, то діагностують мотивацію на невдачу (побоювання невдачі).

Якщо кількість набраних балів становить від 14 до 20, то діагностують мотивацію на успіх (сподівання успіху).

Якщо загальна кількість балів становить від 8 до 13, то слід вважати, що мотиваційний полюс яскраво не виражений. При цьому треба взяти до уваги, якщо кількість балів дорівнює 8– 9, має місце певна тенденція до

орієнтації на невдачу, а якщо кількість балів становить 12–13, то можна говорити про можливу тенденцію до мотивації на успіх.

Умотивованість до успіху належить до позитивної мотивації. З нею людина, розпочинаючи справу, має на меті досягнення чогось конструктивного, позитивного. В основі активності людини – сподівання на успіх і потреба в його досягненні. Такі люди зазвичай упевнені в собі, своїх силах, відповідальні, ініціативні й активні. Їх відрізняє наполегливість у досягненні мети, цілеспрямованість.

Мотивація на невдачу належить до негативної мотивації. При цьому типі мотивації активність людини пов'язана з потребою уникнути зриву, осуду, покарання, невдачі. Взагалі в основі цієї мотивації лежить ідея уникнення невдачі та негативних очікувань. Починаючи справу, людина вже заздалегідь побоюється можливої невдачі, думає про шляхи уникнення цієї гіпотетичної невдачі, а не про способи досягнення успіху. Люди, мотивовані на невдачу, зазвичай відрізняються підвищеною тривожністю, невпевнені в своїх силах, намагаються уникати відповідальних завдань, а за необхідності вирішення надзвичайно відповідальних завдань можуть впадати в стан, близький до панічного. Принаймні, ситуативна тривожність у них у таких випадках стає надзвичайно високою. Усе це, разом з тим, може поєднуватися з дуже відповідальним ставленням до справи.

Методика для виявлення мотивації професійної діяльності

(К. Замфір у модифікації О. Реана)

Методику можна застосовувати для діагностики мотивації професійної діяльності (зокрема – педагогічної). В її основу покладено концепцію про внутрішню і зовнішню мотивації. Про внутрішні типи мотивації можна говорити, якщо діяльність значуща для особистості сама по собі. Якщо ж в основі мотивації професійної діяльності лежить прагнення до задоволення інших потреб (мотиви соціального престижу, зарплати тощо), то в цьому випадку прийнято говорити про зовнішню мотивацію. Самі зовнішні мотиви диференціюються тут на зовнішні позитивні й зовнішні негативні.

Інструкція. Прочитайте наведені нижче спонування до професійної діяльності й дайте оцінку їхньої значущості для вас за п'ятибальною шкалою.

	Дуже значною мірою	Достатньо незначною мірою	Невеликою і не малою мірою	Достатньо великою мірою	Дуже великою мірою
1. Грошовий заробіток					
2. Прагнення до кар'єрного просування					
3. Прагнення уникнути критики з боку керівництва й колег					
4. Прагнення уникнути покарань і неприємностей					
5. Потреба в досягненні со-					

ціального престижу й поваги					
6. Задоволення від самого процесу й результатів праці					
7. Можливість повної само-реалізації саме в цій професії					

Обробка: Розраховують показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної (ВПМ) і зовнішньої негативної (ВНМ) відповідно до ключів: ВМ = оцінка п.6 + оцінка п.7;

2

ВПМ = оцінка п.1 + оцінка п.2 + оцінка п.5 ;

3

ВНМ = оцінка п.3 + оцінка п. 4 .

Показником вираженості кожного типу мотивації буде число, отримане в межах від 1 до 5 (можливо, і дробове).

Інтерпретація: На основі отриманих результатів визначають мотиваційний комплекс особистості. Він являє собою тип співвідношення трьох видів мотивації: ВМ, ВПМ та ВНМ.

Оптимальним результатом вважають такі два типи поєднань: ВМ > ВПМ > ВНМ і ВМ = ВПМ > ВНМ.

Найменш оптимальним мотиваційним комплексом є тип ВНМ > ВПМ > ВМ.

Між цими комплексами укладено проміжні з погляду їхньої ефективності мотиваційні комплекси. Під час інтерпретації слід враховувати не тільки тип мотиваційного комплексу, але й те, наскільки сильно один тип мотивації перевершує інший за ступенем вираженості.

Методика В. Бойка для виявлення емпатійних здібностей

Методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. Бойка (тест на емпатію В. Бойка) призначена для оцінки вміння співпереживати й розуміти думки та почуття іншого.

Інструкція. Оцініть, чи властиві вам такі особливості, чи згодні ви з твердженнями(відповідь „так” або „ні”).

Тестовий матеріал (питання)

1. У мене є звичка уважно вивчати обличчя і поведінку людей, щоб зрозуміти їхній характер, нахили, здібності.
2. Якщо інші виявляють ознаки нервозності, я зазвичай залишаюся спокійним.
3. Я більше вірю доводам свого розуму, ніж інтуїції.
4. Я вважаю цілком доречним для себе цікавитися домашніми проблемами товаришів по службі.
5. Я можу легко увійти в довіру до людини, якщо буде потрібно.
6. Зазвичай я з першої ж зустрічі вгадую „споріднену душу” в новій людині.
7. Я з цікавості зазвичай заводжу розмову про життя, роботу, політику з випадковими попутниками в поїзді, літаку.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо інші чимось пригнічені.
9. Моя інтуїція – більш надійний засіб розуміння людей, ніж знання або досвід.
10. Виявляти цікавість до внутрішнього світу іншої особистості – нетактовно.
11. Часто я ображаю близьких мені людей своїми словами, не помічаючи того.

12. Я легко можу уявити себе будь-якою твариною, відчути її поведки й стан.
13. Я рідко говорю про причини вчинків людей, які мають до мене безпосереднє відношення.
14. Я рідко приймаю близько до серця проблеми своїх друзів.
15. Зазвичай за кілька днів я відчуваю: щось має статися з близькою мені людиною, і очікування виправдовуються.
16. У спілкуванні з діловими партнерами зазвичай намагаюся уникати розмов про особисте.
17. Іноді близькі докоряють мене в черствості, неувважності до них.
18. Мені легко вдається копіювати інтонацію, міміку людей, наслідуючи їх.
19. Мій цікавий погляд часто бентежить нових партнерів.
20. Чужий сміх зазвичай заражає мене.
21. Часто, діючи навмання, я, тим не менш, знаходжу правильний підхід до людини.
22. Плакати від щастя нерозумно.
23. Я здатний повністю злитися з коханою людиною, ніби розчинившись у ній.
24. Мені рідко зустрічалися люди, яких я розумів би без зайвих слів.
25. Я мимоволі або з цікавості часто підслуховую розмови сторонніх людей.
26. Я можу залишатися спокійним, навіть якщо всі навколо мене хвилюються.
27. Мені простіше підсвідомо відчути сутність людини, ніж зрозуміти її, „розклавши по полицках”.
28. Я спокійно ставлюся до дрібних неприємностей, які трапляються у кого-небудь із членів сім’ї.

29. Мені було б важко задушевно, довірливо розмовляти з настороженою, замкнутою людиною.
30. У мене творча натура – поетична, художня, артистична.
31. Я без особливої цікавості вислуховую сповіді нових знайомих.
32. Я засмучуюсь, якщо бачу людину, яка ридає.
33. Мое мислення відрізняється більше конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїцією.
34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я вважаю за краще перевести розмову на іншу тему.
35. Якщо я бачу, що в когось із близьких погано на душі, то зазвичай утримуюся від розпитувань.
36. Мені важко зрозуміти, чому дрібниці можуть так сильно засмучувати людей

Ключ до тесту

Підраховують кількість правильних відповідей за кожною шкалою, а потім визначають сумарну оцінку. Оцінки за кожною шкалою можуть варіюватись від 0 до 6 балів і вказують на значущість конкретного параметра в структурі емпатії. 1. Рациональний канал емпатії: +1, +7, -13, +19, +25, -31; 2. Емоційний канал емпатії: -2, +8, -14, +20, -26, +32; 3. Інтуїтивний канал емпатії: -3, +9, +15, +21, +27, -33; 4. Установки емпатії: +4, -10, -16, -22, -28, -34; 5. Проникаюча здатність в емпатії: +5, -11, -17, -23, -29, -35; 6. Ідентифікація в емпатії: +6, +12, +18, -24, +30, -36.

Інтерпретація результатів. Аналізують показники окремих шкал і загальну сумарну оцінку рівня емпатії. У цій методиці в структурі емпатії розрізняють 6 тенденцій (шкал).

Раціональний канал емпатії характеризує спрямованість уваги, сприйняття і мислення того, хто її виявляє, на сутність будь-якої іншої людини, на її стан, проблеми, поведінку. Цей спонтанний інтерес до іншого відкриває шляхи емоційного й інтуїтивного відображення партнера. У раціональному компоненті емпатії не слід шукати логіку чи мотивацію інтересу до іншого. Партнер привертає увагу своєю буттєвістю, що дозволяє неупереджено виявляти сутність емпатії.

Емоційний канал емпатії. Фіксується здатність емпатуючого входити в одну емоційну „хвилю” з оточенням – співпереживати, бути одnodумцем. Емоційна чуйність у такому випадку стає засобом “входження” в енергетичне поле партнера. Зрозуміти його внутрішній світ, прогнозувати поведінку й ефективно впливати можливо тільки в тому випадку, якщо сталося емоційне підстроювання до емпатованого. Співучасть і співпереживання виконують роль сполучної ланки, провідника від емпатуючого до емпатованого й навпаки.

Інтуїтивний канал емпатії. Бальна оцінка свідчить про здатність людини бачити поведінку партнерів, діяти в умовах браку об’єктивної інформації про них, спираючись на досвід, що зберігається в підсвідомості. На рівні інтуїції формуються різні відомості про партнерів. Інтуїція менше залежить від стереотипів, ніж осмислене розуміння партнерів. Установки, що сприяють або перешкоджають емпатії, відповідно, полегшують або ускладнюють дію всіх емпатичних каналів. Ефективність емпатії знижується, якщо людина намагається уникати особистих контактів, вважає недоречним виявляти цікавість до іншої особистості, вирішивши спокійно ставитися до переживань і проблем оточення. Подібні умонастрої різко обмежують діапазон емоційної чуйності й емпатичного

сприйняття. Навпаки, різні канали емпатії діють активніше й надійніше, якщо немає перешкод з боку установок особистості.

Проникаючу здатність в емпатії розцінюють як важливу комунікативну властивість людини, що дозволяє створювати атмосферу відкритості, довірливості, задушевності. Кожен із нас своєю поведінкою і ставленням до партнерів сприяє словесно-емоційному обміну або перешкоджає йому. Розслаблення партнера сприяє емпатії, а атмосфера напруженості, неприродності, підозрливості перешкоджає розкриттю й емпатичному розумінню.

Ідентифікація – ще одна неодмінна умова успішної емпатії. Це вміння зрозуміти іншого на основі переживань, постановки себе на місце партнера. В основі ідентифікації – легкість, рухливість і гнучкість емоцій, здатність до наслідування.

Шкальні оцінки виконують допоміжну роль в інтерпретації основного показника – рівня емпатії. Сумарний показник теоретично може змінюватися у межах від 0 до 36 балів.

Норми тесту В. Бойка на рівень емпатії. 30 балів і вище – дуже високий рівень емпатії; 29 – 22 – середній; 21 – 15 – занижений; менше 14 балів – дуже низький.

Опитувальник «Діагностика рівня розвитку рефлексивності» (А. Карпов)

Інструкція. Вам потрібно дати відповіді на декілька тверджень опитувальника. У бланку відповідей напроти номера питання проставте, будь ласка, цифру, що відповідає варіанту Вашої відповіді: 1 – абсолютно не так; 2 – не так; 3 – швидше не так; 4 – не знаю; 5 – швидше так; 6 – так; 7 – цілком так. Не замислюйтеся довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних або неправильних відповідей у цьому випадку бути не може.

Текст опитувальника

1. Прочитавши хорошу книгу, я потім завжди довго думаю про неї; хочеться її з ким-небудь обговорити.
2. Коли мене раптом несподівано про щось запитують, я можу відповісти перше, що прийшло в голову.
3. Перш ніж зняти слухавку телефону, щоб подзвонити у справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову.
4. Зробивши якийсь промах, я довго потім не можу відволіктися від думок про нього.
5. Коли я роздумую над чимось або розмовляю з іншою людиною, мені буває цікаво раптом згадати, що послужило початком ланцюжка думок.
6. Приступаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі.
7. Головне для мене – представити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.
8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому хто-небудь невдоволений мною.
9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.
10. Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.
11. Мені було б важко написати серйозний лист, якби я заздалегідь не склав план.

12. Я вважаю за краще діяти, а не роздумувати над причинами своїх невдач.
13. Я досить легко приймаю рішення відносно дорогої покупки.
14. Як правило, щось задумавши, я прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, розглядаючи всі варіанти.
15. Я турбуюся про своє майбутнє.
16. Думаю, що в безлічі ситуацій потрібно діяти швидко, керуючись першим, що спало на думку.
17. Іноді я приймаю необдумані рішення.
18. Закінчивши розмову, я, буває, продовжую вести її подумки, наводячи все нові й нові аргументи на захист своєї точки зору.
19. Під час конфлікту я роздумую над тим, хто в ньому винен, і, у першу чергу, починаю з себе.
20. Перш ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся усе ретельно обдумати і зважити.
21. У мене бувають конфлікти від того, що я іноді не можу передбачити, якої поведінки чекають від мене оточуючі.
22. Буває, що, обміркувавши розмову з іншою людиною, я ніби подумки веду з нею діалог.
23. Я намагаюся не замислюватися над тим, які думки й почуття викликають в інших людях мої слова і вчинки.
24. Перш ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоб її не образити.
25. Вирішуючи важку задачу, я думаю над нею навіть тоді, коли займаюся іншими справами.
26. Якщо я з кимось сварюся, то в більшості випадків не вважаю себе винуватим.
27. Рідко буває так, що я шкодую про сказане.

З цих 27-ти тверджень 15 є прямими (номери питань: 1,3,4,5,9,10,11,14,15,18, 19, 20, 22, 24, 25). Інші 12 – зворотні твердження, що необхідно враховувати під час обробки результатів, коли для отримання підсумкового балу підсумовуються в прямих питаннях цифри, що відповідають відповідям випробовуваних, а в зворотних – значення, замінені на ті, що виходять при інверсії шкали відповідей, тобто 1=5, 2=4, 3=3, 4=2,5=1.

Ключ

Переклад тестових балів у стени

Стени	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Тестові бали	80 і нижче	81 – 100	101 – 107	108 – 113	114 – 122	123 – 130	131 – 139	140 – 147	148 – 156	157 – 171	172 і вище

Інтерпретуючи результати, доцільно виходити з диференціації їх на три основні категорії. Результати методики, рівні або більші за 7 стенів, свідчать про високорозвинену рефлексивність. Результати в діапазоні від 4 до 7 стенів – індикатори середнього рівня рефлексивності. Показники, менші 4-х стенів, – свідоцтво низького рівня розвитку рефлексивності.

Анкета для викладачів «Гуманістична педагогічна позиція студента»

1. Чи володіють Ваші студенти навичками гуманістичної педагогічної позиції?
2. Дайте характеристику найбільш уживаним студентами навичкам гуманістичної педагогічної позиції.
3. За допомогою яких критеріїв Ви визначаєте рівень сформованості гуманістичної педагогічної позиції у студентів?
4. Чи відчуваєте Ви різницю між студентами у яких сформований чи несформований певний рівень гуманістичної педагогічної позиції?
5. Чи часто Ви використовуєте у спілкуванні зі студентами термін «гуманістична педагогічна позиція?»
6. У яких видах діяльності студентів найчастіше виявляється гуманістична педагогічна позиція?
7. Як Ви вважаєте, чи необхідно у майбутніх логопедів формувати гуманістичну педагогічну позицію?
8. Чи володієте Ви методикою формування гуманістичної педагогічної позиції у студентів?
9. Чи маєте Ви для цього методичний матеріал?
10. З дослідженнями яких науковців із даної проблеми Ви ознайомлені?
11. Чи поєднуєте Ви знання студентів про гуманістичну педагогічну позицію, отриманих на лекціях, із практичною діяльністю під час педпрактики?
12. Чи цікавляться Ваші колеги цією проблемою?

Опитувальник для виявлення уявлень студентів про сутність та засоби розвитку професійної позиції майбутнього вчителя

Шановний студенте, пропонуємо Вам завершити висловлювання:

1. Думаю, що професія педагога реалізується через ...
2. Якщо педагоги обирають позицію авторитаризму, то я...
3. Я завжди хотів розвинути у себе професійну позицію з такими рисами: ...
4. Моє професійне майбутнє вбачається мені у...
5. Якби я був учнем, я б хотів, щоб учитель стосовно мене виявляв позицію...
6. Моє ставлення до дітей є ...
7. Я вважаю, що педагогу мають бути притаманні такі цінності, як:...
8. Думаю, що справжній учитель має керуватись мотивами...
9. Коли я був учнем, мені подобався вчитель (який саме), котрий ставився до дітей...
10. Ідеалом педагога для мене є...
11. Я вважаю еталоном професійну позицію...
12. Порівняно з більшістю професійних позицій гуманістична педагогічна позиція...

Метод незакінчених речень (проективна методика)

Інструкція. Прочитайте запропоновані варіанти початків речень і завершіть їх, будь ласка:

1. Моє ставлення до професії.....
2. Я вважатиму себе хорошим логопедом
3. Я працюватиму
4. Я почуватимусь щасливою, якщо.....
5. Головним у моєму житті є
6. Моя позиція визначається.....
7. Я мрію
8. Я надаю перевагу
9. Моїми основними вадами є
10. Я ставлюся до себе
11. До своїх основних чеснот відношу
12. Зазвичай я поводжу себе
13. Моє ставлення до дітей залежить від
14. Якщо б я була чарівником, то
15. Через декілька років

Метод незакінчених речень (проективна методика) – варіант 2

Інструкція. Прочитайте запропоновані варіанти початків речень і завершіть їх, будь ласка:

1. Гуманістична педагогічна позиція – це ...
2. Основними ознаками гуманістичної педагогічної позиції є ...
3. Внутрішніми мотивами гуманістичної педагогічної позиції є ...
4. Зовнішні прояви гуманістичної педагогічної позиції ...
5. Гуманістичне спілкування допомагає...
6. Міркуючи про важливість гуманістичної педагогічної позиції я...
7. У зміст поняття «гуманістичної педагогічної позиції» я вкладаю...
8. Можливість формування гуманістичної педагогічної позиції під час навчання у закладі вищої освіти...
9. Основні ознаки гуманістичної педагогічної позиції у логопеда...
10. Формування гуманістичної педагогічної позиції у майбутніх логопедів...

Проективна методика «Ситуації морального вибору»

Інструкція. Письмово сформулюйте критичне, а через деякий час – схвальне судження щодо когось з перелічених осіб.

1. *Покритикуй (письмово) когось із списку:*

- себе
- викладача (анонімно)
- подруги
- рідної людини
- знайомого
- кого хочете

2. *Схвали когось одного (письмово):*

- себе
- викладача
- подруги
- рідної людини
- знайомого
- кого хочете

3. *Зробіть вибір однієї з альтернатив (вибори та якість виконання фіксуються у протоколах спостереження):*

- проконсультувати з певного питання іншого студента
- законспектувати текст статті з певної проблеми
- скласти план з теми, що зацікавила
- виготовити атрибут для заняття з дітьми
- скласти характеристику на себе
- письмово розподілити студентів своєї групи на рівні сформованості педагогічної позиції.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ

Тематика семінарів із розвитку гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда

1. Філософсько-соціологічні аспекти гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда: феномен позиції у філософії; погляди філософів на позицію особистості; якості наставника, педагога, логопеда, що характеризують його життєву позицію і позиції у соціумі, у філософських поглядах.
2. Соціальна позиція особистості та її зв'язок із професійною позицією фахівця: соціальні запити до професійної позиції сучасного логопеда.
3. Професія логопеда на різних історичних етапах розвитку суспільства.
4. Я обрав професію логопеда.
5. Цінності педагогічної професії.
6. Логопед у просторах інформаційного суспільства.
7. Логопед сьогодні, завтра і завжди: професія як стиль життя.
8. Позиція логопеда: особистісний і професійний аспекти.
9. Гуманістична педагогічна позиція логопеда – стиль діяльності чи ставлення до професії?
10. Моє бачення професійної позиції сучасного логопеда.
11. Позиція педагога: чи може вона змінюватись?

Групові тематичні бесіди

Інструкція. Після завершення кожної бесіди проведіть групове обговорення висловлювань учасників експерименту, сформулюйте висновки.

1. «Гуманістичний потенціал освітнього процесу: суть та роль у формуванні світоглядної позиції логопеда».
2. «Специфіка професійної свідомості логопеда».
3. «Позитивні наслідки та ймовірні ризики нормативності».
4. «Суть особистісного аспекту професійного світогляду».
5. «Роль кожного аспекту світогляду у формуванні професіоналізму логопеда».
6. «Умови забезпечення балансу нормативного та особистісного аспектів професійного світогляду».

«Круглий стіл»

Тема: *«Професійна свідомість логопеда: суть, прояви, вплив на діяльність, шляхи розвитку».*

Інструкція: Організовується викладачем з групою студентів у кінці навчального року. При цьому заохочуються самостійність та оригінальність суджень, здатність аргументувати та робити висновки; вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях; схвалюється прагнення не лише відстоювати власну точку зору, а й уміння коректно й адекватно сприймати думки інших людей.

Метод проєктів

Інструкція. Для розробки проєктів студенти розподіляються на шість невеликих груп. Кожною із груп шляхом жеребкування визначте одну із шести запропонованих тем:

1. «Професійно-педагогічна етика логопеда».
2. «Організація рефлексивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти».

3. «Володіння сучасними технологіями як важлива умова ефективної педагогічної роботи».
4. «Особливості та зміст науково-дослідної роботи логопеда».
5. «Професійна компетентність логопеда».
6. «Педагогічна рефлексія як механізм самовдосконалення».

Комплекс міні-проектів

Інструкція. Для розробки міні-проектів студенти об'єднуються у невеликі групи (за власним бажанням) для створення одного проекту. Вибір теми проекту визначався шляхом жеребкування. Таким чином, кожна група майбутніх логопедів розробляє одну із чотирьох представлених нижче тем:

1. *«Складання професіограми логопеда»*

Примітка: професіограма логопеда має містити визначення та характеристику його основних особистісних і професійних якостей, знань та вмінь, необхідних для якісного виконання педагогічної та корекційної діяльності.

2. *«Розробка системи профілактики та подолання професійних деформацій логопеда».*

Примітка: групі студентів пропонується описати основні типи деформацій у логопеда, особливості прояву кожного із цих типів, а також ефективні способи профілактики та корекції.

3. *«Розробка елементів іміджу логопеда».*

Примітка: Міні-проект спрямовано на усвідомлення студентами важливості формування позитивного іміджу логопеда, вміння подати себе з кращого боку, створити позитивний «Я-образ», продемонструвати найкращі якості, індивідуальність, ділові вміння; приховати або

пом'якшити недоліки, привернути до себе увагу оточуючих. Студентам пропонується визначити основні елементи іміджу логопеда, необхідні у його професійній діяльності, вказати, яка їхня роль і який вплив на людину вони мають.

4. «Складання програми саморозвитку»

Примітка: Групі майбутніх логопедів пропонується скласти цілісну програму саморозвитку на певний період часу (рік, два, три), яка б чітко визначала основні завдання, види роботи, способи звітності та самооцінку досягнень. Міні-проект покликаний сприяти розкриттю студентами власного потенціалу і професійної самосвідомості, актуалізувати професійно-педагогічну спрямованість особистості.

Складання есе

Інструкція. Студенти обирають одну із запропонованих експериментатором тем або самостійно визначають її в разі виникнення інтересу чи зацікавлення певною проблемою. Темі:

1. «Розвиток конкурентоздатності педагога».
2. «Діагностичні вміння логопеда».
3. «Педагогічна культура як особистісний феномен».
4. «Сенс життя сучасного студента».
5. «Світогляд як система поглядів на світ та своє місце в ньому».
6. «Акмеологічні знання та їх розвиток».
7. «Професійно-педагогічний досвід логопеда».
8. «Дослідницька діяльність як спосіб удосконалення професійної компетентності».
9. «Професія логопеда як соціальне явище».

Оцінка педагогічної культури

Інструкція. Індивідуальне завдання. Оцініть за 10-бальною шкалою рівень сформованості означених нижче характеристик професіоналізму, а також дайте узагальнену оцінку самого себе, викладача спеціальної дисципліни та логопеда закладу дошкільної освіти. професійну компетентність суб'єкта педагогічних дій та його здатність гармонійно спілкуватися з іншими суб'єктами освітнього процесу:

- уміння домовлятися, поступатися, визнавати думку інших;
- здатність попереджати та врегульовувати конфлікти;
- володіння способами діагностики рівня сформованості гуманістичної педагогічної позиції;
- використання сучасних освітніх технологій із метою самовдосконалення;
- здатність управляти стресовими ситуаціями: стійкість до стресу, емоційна рівноваженість;
- уміння презентувати свій доробок, привертати увагу не лише до нього, а й до себе як до його творця;
- здатність шанувати традиції та бути відкритим до інновацій.

Тренінги з формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів

Теми тренінгів: «Мої добрі справи», «Індивідуальність», «Комплімент недругу». Після завершення двох перших тренінгів всі учасники мають підібрати кінцівку до наступних речень:

- Під час тренінгу я зрозуміла _____
- Найбільш корисним для мене було _____
- Я була б більш відкритою і щирою, якби _____
- Своїми основними помилками на занятті вважаю _____
- Мені не сподобалося _____
- Найбільше мені сподобалося _____
- На наступному занятті я б хотіла _____
- На місці ведучого я б _____

Відповіді досліджуваних аналізуються й узагальнюються. Усі зауваження та пропозиції беруться до уваги під час підготовки та організації наступного тренінгового заняття.

Вправи для тренінгу з формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів

Вправа «Взаємодія» Ситуація 1. Людина з порушеннями опорно-рухового апарату при пересуванні впустила милиці, не може дотягнутися, але допомоги не просить. Запропонуйте допомогу, щоб вона її прийняла. Ситуація 2. Одному учаснику зав'язуються очі. Йому необхідно взяти будь-який предмет, але на шляху розставлені всілякі перешкоди. Лише за допомогою мовлення супроводжуємо його до необхідного об'єкту. Ситуація 3. Учасники отримують картки, на яких написані невеликі фрази, їхній сенс необхідно передати оточуючим без слів, використовуючи лише невербальні засоби спілкування.

Вправа «Нескінченні уточнення». Відпрацювання навички прояву позиції нападника за допомогою уточнюючих питань. *Інструкція:* «якщо партнер по спілкуванню емоційно вимагає чогось, ви повинні якомога докладніше і точніше з'ясувати все, що з ним відбувається, не вступаючи в сперечання, пояснення, виправдання. Але Ви повинні стійко утримуватися на позиції людини, яка хоче з'ясувати думку іншого».

Вправа «Заняття у фахівця» (Рольова гра). Розподіляються ролі «Фахівця (логопеда)», «Дитину з ООП», «Батьки дитини з ООП». Завдання «Батьків дитини з ООП» продемонструвати неприйняття деяких проявів дитини. Завдання «Фахівця» продемонструвати позицію безоціночного, безумовного, позитивного, гуманістичного прийняття. У висновку проводиться груповий аналіз.

Вправа «Збір анамнестичних даних» (Рольова гра). Група розбивається на пари, і в парах розподіляють ролі «Фахівець (Логопед)» і «Дитина з ООП». Учасники, які виконують роль «Дитина з ООП» отримують легенду «свого» розвитку, дану інформацію вони використовують

при відповіді на питання «Фахівця». «Фахівець», створюючи сприятливу атмосферу спілкування, ставлячи питання, повинен отримати максимально вичерпні анамнестичні відомості про «Дитину з ООП».

Вправа «Сліпий, Глухий, Німий» (ролі людей з особливостями, виконати завдання). Для виконання даної вправи вибираються 3 людини, яким буде необхідно грати запропоновані на картках ролі людей з особливостями розвитку.

1й – не рухається, не чує, але говорить і бачить

2й – не говорить, не чує, але рухається і бачить

3й – не говорить, не бачить, але чує і рухається

Завдання для комунікації:

Ви зібралися на свято, потрібно домовитися в які костюми одягнетеся і який візьмете подарунок;

Складіть список улюблених продуктів для дня народження;

Вибираєте нову марку мобільного телефону з різними функціями.

Група не допомагає. По закінченню першої серії можна запропонувати спробувати іншим учасникам групи. Головна мета вправи: занурити абсолютно здорових людей в світ людини з особливостями розвитку, розвиток емпатії.

Вправа «Я – особливий». Кожен учасник групи, виступаючи від імені людини з особливостями розвитку, доводить, що він цінний такий, яким він є. Для виконання цієї вправи група ділиться на підгрупи. Завдання: постаратися виділити психологічні проблеми, які можуть виникати у людей з особливостями розвитку. Необхідно уявити навколишній світ їх очима. Складається загальний список проблем людей з особливостями розвитку і вивішується на дошку поруч з першим списком. Наступним етапом ставати порівняння двох списків і виділення загальних проблем.

Складання рефлексивного практикуму

Рефлексивний підхід, який спрямовує студентів до аналізу своїх позитивних та негативних сторін у професійно-педагогічній діяльності, самооцінки важливих освітніх проблем і пізнавальних інтересів, визначення шляхів подальшого самовдосконалення, осмисленні ними значення, функцій та типів педагогічної рефлексії; розвитку здатності до самоаналізу та самооцінки позицій, поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій, якостей, результатів діяльності (як власних, так і оточуючих); формування суб'єктної позиції. Рефлексивний практикум як комплекс занять для майбутніх логопедів спрямований на ефективне засвоєння студентами основних положень проблеми педагогічної рефлексії, подальшу реалізацію набутих ними знань у ході педагогічної практики.

Мета практикуму – проведення за участі студентів у певній послідовності чотирьох занять, присвячених проблемі педагогічної рефлексії. Серед тем практикуму нами були виокремлені такі:

***Заняття 1.** Педагогічна рефлексія: суть та критерії оцінки.*

***Заняття 2.** Характеристика типів педагогічної рефлексії.*

***Заняття 3.** Зовнішні та внутрішні чинники деформації педагогічної рефлексії.*

***Заняття 4.** Умови та методи ефективного формування педагогічної рефлексії логопеда.*

Практичні завдання

Розгляньте три складні педагогічні ситуації, оберіть коректний, етичний спосіб вирішення проблеми. По завершенні роботи відбувається спільне обговорення запропонованих раніше варіантів виходу зі складних ситуацій, визначаються найбільш вдалі із них, а також наводяться аргументи їх переваги над іншими.

Ситуація 1. *Об'єднані на практичному занятті в команду, майбутні логопеди висловилися проти призначеного для них викладачем командира. При цьому вони усвідомлюють, що він – один із найуспішніших студентів, хоча й вирізняється хворобливою амбіційністю та зверхнім ставленням до оточуючих.*

Ситуація 2. *Майбутній логопед у присутності свого керівника відмовляється проводити репетицію свого майбутнього виступу на науковій конференції, переконуючи його, що впевнений у своєму успішному виступі, адже володіє достатнім рівнем знань і добре навчається.*

Ситуація 3. *Майбутній логопед під час педагогічної практики пропонує дитині провести із ним індивідуальне заняття. Дитина відмовляється, мотивуючи це поганим самопочуттям.*

Вправи на розвиток соціальної інтуїції, емпатії, розуміння дитини з особливими потребами.

Вправа «Подаруйте мені радість».

Процедура проведення: у центр кола запрошується (уявно) дитина з особливими потребами. Передбачається, що в неї сьогодні день народження. Завдання студентам розвеселити іменинника, подарувавши йому уявну річ чи подію, чи щось інше.

Логічна гра «Який біль сильніший?»

Правила гри: фізичний біль – необхідно підняти руку; якщо душевний – торкнутися рукою до серця.

Фізичний біль:

- порізав палець;
- упав;
- обпікся окропом;
- ужалила оса;
- болить зуб;
- продовжити...

Душевний біль:

- з тобою ніхто не хоче спілкуватися;
- ти втрапив близьких;
- про тебе всі забули;
- продовжити...

По завершенню логічної гри підводимо студентів до висновку, що душевний біль сильніший, і тому треба бути дуже обачним, щоб не образити всіх інших оточуючих людей.

Вправа-рольова гра.

Завдання.

1) Розкажіть якийсь випадок із свого життя, коли Ви навмисне завдали комусь болю (психологічного). Якби Ви зараз виправили свій вчинок, подивившись на

ситуацію з іншого боку. Програйте цю ситуацію та зробіть висновок.

2) Розкажіть якийсь випадок із свого життя, коли Вас дуже образили. Чим закінчилась ця історія. Зробіть висновок у цій ситуації та можливі шляхи, які б не призвели б до цього прикрого випадку.

Вправа «Сильні і слабкі сторони». Напишіть на папері свої позитивні та негативні риси. Як можна, на Вашу думку, позбутися негативних рис? Які риси позитивні чи негативні переважають у Вашому характері?

Актуалізація уявлень про педагогічну позицію педагога

Пригадайте відомих Вам педагогів та особливості стилів їхньої педагогічної діяльності. Виділіть із цих стилів ознаки професійних ролей педагогів, тотожних їхнім педагогічним позиціям. Подумайте, які позитивні й негативні ознаки цих позицій Ви можете виокремити.

«Змодельюйте педагогічну ситуацію»

Прочитайте і проаналізуйте представлені типи професійних педагогічних позицій за М. Таленом:

«Сократ» – це вчитель із репутацією любителя суперечок і дискусій, який спеціально провокує їх на заняттях. Йому властиві індивідуалізм, несистематичність у навчальному процесі через постійну конфронтацію: учні посилюють захист власних позицій, вчать їх відстоювати.

«Генерал» – уникає всякої неоднозначності, підкреслено вимогливий, жорстко досягає підкорення, оскільки вважає, що завжди й у всьому правий, а учень, як армійський новобранець, повинен беззаперечно підкорятись наказам учителя.

«Керівник групової дискусії» – головним у навчально-виховному процесі вважає досягнення і встановлення співпраці між учнями, відводячи собі роль посередника. Для такого вчителя пошук демократичної узгодженості важливіший за результат дискусії.

«Менеджер» – стиль, наближений до атмосфери ефективної діяльності класу, заохочення ініціативи й самостійності. Учитель обговорює з кожним учнем зміст вирішуваного завдання, здійснює якісний контроль і оцінює кінцевий результат.

«Майстер» – учитель виступає як зразок для наслідування, що підлягає безумовному копіюванню і,

перш за все, не стільки в навчальному процесі, скільки у ставленні до життя взагалі.

«Тренер» – атмосфера спілкування в класі пронизана духом корпоративності. Учні подібні до гравців однієї команди, де кожен окремо не важливий як індивідуальність, але всі разом багато чого можуть. Учителю відведено роль натхненника групових зусиль, для якого головне – кінцевий результат, блискучий успіх і перемога.

Розділіться на пари, визначтесь, хто буде виступати в ролі вчителя, а хто – у ролі учня. Програйте кожен тип представлених професійних позицій. Поміняйтесь місцями і програйте ці типи професійних позицій ще раз. Спільно обговоріть отримані емоції, відчуття.

Алгоритм побудови індивідуальної стратегії розвитку гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда

Ефективність побудови алгоритму індивідуальної стратегії розвитку гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда залежить від вибору еталона педагогічної позиції та засобів її розвитку.

1. Розвиток уявлень про професійно-педагогічні цілі

Запишіть на аркушах цілі педагогічної діяльності. Спільно проаналізуйте їх і визначте цілі особистісного професійного розвитку. Обґрунтуйте свою позицію. Опишіть своє професійно-педагогічне майбутнє.

2. Диференціація цілей особистісного професійного розвитку з типами педагогічних позицій

Зіставте цілі Вашого професійного розвитку зі змістовими характеристиками різних педагогічних позицій. Утворіть ідентичний ряд. Обґрунтуйте еталонний для Вас тип педагогічної позиції, у якій Ви реалізуєте цілі власної педагогічної діяльності.

3. Розробка форм розвитку гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда

Подумайте й обґрунтуйте, у яких проявах поведінки може виявлятися еталонний для Вас тип педагогічної позиції логопеда. Запропонуйте засоби її розвитку, актуальні, на Вашу думку.

4. Визначення особистих шляхів професійного саморозвитку майбутнього логопеда шляхом реалізації гуманістичної педагогічної позиції

Проаналізуйте, які здібності й уміння необхідні сучасному логопеду для успішної професійної самореалізації та ефективності гуманістичної педагогічної позиції в професійній діяльності. Складіть перелік здібностей і вмінь, які Вам необхідно розвивати для успішної реалізації гуманістичної педагогічної позиції й формування на цій основі власного педагогічного професіоналізму.

Пам'ятка викладачам

1. Ефективність заняття визначається не лише Вашим професіоналізмом, а й умінням чути і брати до уваги погляди колег та студентів.
2. Частіше цікавтеся думками студентів про сучасні життєві реалії, трансформації в освітньому просторі, ставлення до самих себе як особистостей та професіоналів.
3. Організуйте заняття таким чином, щоб усі без виключення студенти були зайняті справою та готові висловити свою думку.
4. Доцільно співвідносити темп заняття не лише із запланованими Вами для вирішення завданнями, але й з інтересом, станом, потребами, досвідом студентської молоді.
5. Самовпевненість викладача, як і його невпевненість, викликають у студента недовіру, бажання дистанціюватися, гальмують інтерес та знижують увагу до предмета обговорення.
6. Уточніть критерії, за якими Ви оцінюєте міру сформованості в майбутніх логопедів гуманістичної педагогічної позиції. Центром відліку має слугувати вміння ціннісно ставитися до всіх без винятку студентів, адже, як відомо, перед Богом усі рівні!
7. Беріть до уваги рівень сформованості в студентів поглядів на світ та самих себе, індивідуальну історію життя кожного з них, систему ціннісних орієнтацій та життєвих установок.
8. Частіше звертайтеся до студентів із запитаннями, проханнями, дорученнями. Активізуйте їх, плекайте в собі та в них потребу в діалозі, вміння цінувати щирим і довірливим спілкуванням.

9. Якомога рідше жалійтеся на труднощі, не скигліть, адже таких людей ніхто не любить. Оптимізм – ось найкращий порадник.
10. На кожному занятті аргументуйте свої рішення та оцінки, обговорюйте їх зі студентами, доводьте правомірність своїх суджень об'єктивними прикладами. Незважаючи на симпатії, намагайтеся завжди чинити справедливо, помічати досягнення «слабких» і прорахунки та недоліки «сильних».
11. У разі несприйняття Вас кимось зі студентів не давайте волю гніву, не опускайтеся до помсти, а навпаки – намагайтеся зрозуміти, чому це відбувається. Умійте визнавати не лише свої помилки, а й чесноти тих, кому не симпатизуєте. Будьте не лише критичними, а й самокритичними.
12. Зважайте на те, що ввічливість виховується лише ввічливістю, повагою до всіх без винятку. Вмійте не лише вимагати, а й пробачати.
13. Намагайтеся не втрачати самовладання. Конфліктні ситуації необхідно вирішувати лише в стані спокою і рівноваги.
14. Якщо відчуваєте труднощі у професійних та життєвих питаннях, не соромтеся попросити про допомогу компетентних людей, незважаючи на їхні звання та посади.
15. Пам'ятайте: справжні педагоги живуть довго і рідко хворіють, а отже, варто прагнути досягти свого найкращого «Я».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу. *Вища освіта України*. 2004. № 1. С. 3 – 7.

2. Балл Г. О. Орієнтири сучасного гуманізму : наук. вид. 2-ге вид., доповн. Житомир : Волинь: Рута, 2008. 232 с.

3. Баранова Н. П. Тренінги для вчителів з педагогічної майстерності. Х.: Вид. група „Основа”, 2009. 159 с.

4. Безпалько О. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями: методичні рекомендації О.Безпалько, С. Едель; за ред. А.Й. Капської. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001.

5. Бех І.Д. Нова педагогічна позиція як предмет наукового осмислення. *Проблеми професійної підготовки вчителя школи майбутнього* : зб. м-лів Всеукр. наук.-практ. конф. Мелітополь, 2002. Т. 1. С. 4-14.

6. Бех І. Д. Пріоритети виховання сучасної вузівської молоді. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне : РДГУ, 2001. Вип. 15. С. 3 – 7.

7. Бондар В. Освіта дітей з особливими потребами: пошуки та перспективи. *Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-канадський досвід)* : матеріали Міжнар. конф., Київ, 25-26 травня 2004р. К. : Наук. світ, 2004. 200 с.

8. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма образования. *Педагогика*. 1997. № 4. С. 11 – 17.

9. Борытко Н. М., Мацкайлова О. М. Становление субъектной позиции учащегося в гуманитарном пространстве урока : монография / науч. ред. Н. К. Сергеев. Волгоград : Изд-во ВГИПКРО, 2002. 132 с.

10. Вачков И. В. Основы технологи группового тренинга. Психотехники: учеб. пособ. М.: Ось-89, 2003. 223 с.

11. Гаджиева Н. М. Основы самосовершенствования: тренинг самосознания. Екатеринбург: Деловая книга, 1998. 144 с.
12. Данілавічюте Е. А. Закономірності виникнення, сутність та місце інклюзії у єдиній системі освіти в Україні. *Дефектологія. Особлива дитина : навчання і виховання*. 2013. № 1 (65). С. 2 – 8.
13. Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. А. А. Колупаєвої. К. : ТОВ «Фірма «Есе», 2013. 224 с.
14. Дараган Н. Д. Гуманизм как духовное явление. *Вестник ТИ им. А.П.Чехова. Философия, этика, религиоведение*. № 2. 2008. С.36-42.
15. Дефектологічний словник : навч. посіб. / за ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. К. : «МП Леся», 2011. 528 с.
16. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 3-ге вид., допов. К. : Академвидав, 2015. 304 с.
17. Дмитрієва І. В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2016. Вип. 7. Том 1. С. 90 – 98.
18. Закон України Про освіту. IRL : http://kodeksy.com.ua/pro_osviti/statja-19.htm
19. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. *Особлива дитина : навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 20-29. IRL : http://пбив.gov.ua/ИИРП/DLog_2014_3_5
20. Засенко В. Спеціальна освіта: кроки до змін. *Особлива дитина : навчання і виховання*. 2017. № 1. С. 7-12. IRL : http://пбив.gov.ua/ИИРП/DLog_2017_1_3
21. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования. М. : „Академия”, 2013. 20 с.

22. Золотоверх, В. Становлення та розвиток дошкільних закладів для дітей з психофізичними вадами в системі спеціальної освіти України: автореф. дис... канд. пед.н. К., 2001. 21 с.

23. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.

24. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва та ін. ; за заг. ред. Л. І. Даниленко. К., 2007. 128 с.

25. Кобильченко В.В. Формування особистості як психолого-педагогічна проблема. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : наук.-метод. зб. Вип. 3 Частина 1 / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. К.: Педагогічна думка, 2012. С. 46 – 52.

26. Колупаєва А. Від ексклюзії до інклюзії (канадський досвід). *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : наук.-метод. зб.: Вип. 7 / За ред. В. І. Бондаря, В. В. Масенка. – К.: Наук. світ, 2006. – С. 39-44

27. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. 2-е вид., доповн. та перероб. К. : Видавнича група „АТОПОЛ”, 2011. 274 с.

28. Колупаєва А. А. Освітнє реформування : методологічні та стратегічні виміри освіти дітей з особливими потребами. *Особлива дитина : навчання і виховання*. № 1 (85). 2018. С. 7 – 13.

29. Колупаєва А. А. Програма курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра педагогічного спрямування). К. : «А.С.К.», 2012. 31 с. IRL : <http://issf.kiev.ua/data/Сапада/Икр.pdf>

30. Колупаєва А. А., Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с.
31. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі : початкова ланка. Путівник для педагогів : навч.-метод. посіб. К., 2010. 96 с.
32. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта : від основ до практики : монографія. К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
33. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 80 с.
34. Конвенція про права дитини (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). IRL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ri/995_021
35. Кононко О. Особистісна компетентність майбутнього педагога: зміст, структура, умови формування. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. Вип 10. / упоряд. О.Б. Петренко. Рівне: РДГУ, 2019. С. 75 – 85.
36. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 91. IRL : <https://mon.gov.ua/ua/praprozatverdzhennya-kontseptsii-rozvitki-inklyuzivnogo-pavchannya>
37. Косарева Г. М. Основи формування інклюзивної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць Херсонського державного університету. 2014. Вип. 65. С. 330-335. IRL : http://pbiv.gov.ua/IJRP/zpprp_2014_65_65
38. Кремень В. Г. Нові вимоги до якісної освіти. *Освіта України*. 2006. № 45 – 46. С. 6 – 7.
39. Кульбіда С. В. Компетентнісний підхід у підготовці сурдопедагогічних кадрів. *Матеріали I Міжнародної*

інтернет-конференції «Сучасні технології розвитку професійної майстерності». Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2017. С. 122 – 124.

40. Литвиненко І. С. Роль волонтерства у професіоналізації особистості студентів-психологів в умовах ВНЗ. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2013. Т. 2, Вип. 10. С. 191 – 195. IRL: http://pbiv.gov.ua/IJRP/Pvmdips_2013_2_10_39

41. Лях Т. Л. Мотивація до волонтерської діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 22(8). С. 84-91

42. Макеева Т. В. Гуманистическая позиция учителя в сфере оказания педагогической поддержки школьникам. *Ярославский педагогический вестник*, 2003. № 1 (34). С. 134 – 140.

43. Малофеев Н. Н. Реабилитация средствами образования: социокультурный анализ современных тенденций. *Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании* : хрестоматия по курсу „Коррекционная педагогика и специальная психология” / сост. Н. Д. Соколова, Л. В. Калиникова. М. : ГНОМ и Д., 2001. С. 77 – 84.

44. Мартинчук О. В. Актуалізація проблеми підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2019. Вип. 36. С. 74 – 83.

45. Мартинчук О. В. Дослідження мотиваційних орієнтацій майбутніх спеціальних педагогів як детермінант успішної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 11. С. 215 – 232.

46. Миронова С. П. Реалії та перспективи забезпечення інклюзивної освіти фахівцями. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 32. Ч. 2. С. 5 – 10.

47. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. К. : Шк. світ, 2001. 23 с.

48. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи 2016. IRL: <https://www.kmi.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainkashkola-compressed.pdf>

49. Нормативно-правова база / Міністерство освіти і науки України. IRL : mop.gov.ua/.../pormativno-pravova-baza1.html

50. Нормативно-правова база в сфері інклюзивної освіти. IRL : http://www.issf.kiev.ua/ielegalframework/?page_pom=1.

51. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навч.-метод. посіб. / за ред. М.А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.

52. Пахомова Н.Г. Концептуальні основи системності професійної підготовки дефектологів / за ред.: О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Випуск XVII, в 2 ч.. Кам'янець-Подільський: ПП. Аксиома, 2011. Ч.1. С. 114-122.

53. Пахомова Н.Г. Методологічні основи системності професійної підготовки. *Вісник Луганського Національного університету ім. Т.Шевченка. Педагогічні науки*. Луганськ : ЛНУ ім. Т.Шевченка, 2011 грудень №23 (234). С. 268-273.

54. Пахомова Н. Г. Рефлексивно-оцінна діяльність у контексті інтегративної професійної підготовки майбутніх логопедів. *Людинознавчі студії* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. Випуск 29. Ч. 2. С. 131 – 141.

55. Петровская Л. А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг. М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.

56. Поніманська Т. І., Козлюк О. А., Марчук Г. В. Виховання людяності: методичний посібник. 2-ге вид. Рівне: Волинські обереги, 2012. 160 с.

57. Поніманська Т. І. Формування гуманістичної особистісно-професійної позиції у процесі підготовки вихователя. *Духовність особистості*. 2013. Вип. 6. С. 143-150. IRL : http://пбив.gov.ua/ИИРП/domtp_2013_6_19.

58. Про вищу освіту: Закон України від 01.01.2016 р 1556-VII. IRL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1402759724905695>

59. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р 2628-III. IRL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

60. Психологический практикум. Межличностные отношения: методические рекомендации. СПб.: Издательство „Речь”, 2002. 25 с.

61. Родименко І. М. Сучасний погляд на навчання дітей з особливими потребами *Нива знань*. 2004. № 2. С. 8–12.

62. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7 – 10 июня 1994 г. К., 2000. 21 с.

63. Синьов В. М., Шеремет М. К. Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі. IRL : file:///C:/Users/Asis/Downloads/pedpaik_2015_7_47.pdf

64. Софій Н. З., Онопрієнко О. В., Найда Ю. М. Нова українська школа : poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

65. Супрун М., Мельниченко М. Особистість педагога-дефектолога – запорука успіху в питаннях вирішення завдань соціалізації вихованців спеціального закладу освіти. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 123(2). С. 328-332.

66. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. К. : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с.

67. Чуричков А. Копилка для тренера: сборник разминок, необходимых в любом тренинге / А. Чуричков, В. Снегирёв. СПб.: Речь, 2006. 208 с.

68. Шеремет М. К. Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі. *Логопедія*. 2011. № 1. С. 3 – 5.

69. Яценко Т. С. Активная социальнo-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися: кн. для учителя. К.: Освіта, 1993. – 208 с.

Навчально-методичне видання

Н. В. ФЕДОРОВА

**ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІЧНА ПОЗИЦІЯ
МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ**

Практикум з елементами тренінгу

Методичний посібник для студентів спеціальності
016 «Спеціальна освіта (Логопедія)»

Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура «PT Serif». Друк офсет.

Ум. друк. арк. 3,95. Наклад 100 пр.

Друкарня видавництва «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта

видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./ факс: (0362) 62-03-97.